

**СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ
ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ
СФЕРИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
Національної академії педагогічних наук України
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Хмельницький національний університет
Запорізький національний університет

СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

SOCIAL-EDUCATIONAL DOMINANTS OF SPECIALIST'S PROFESSIONAL PREPARATION OF SOCIAL SPHERE AND INCLUSIVE EDUCATION

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції

23-24 жовтня 2019 року

Бердянськ
2019

УДК 378.091.2:[364.4.08+37.043.2-056.2/.3](082)

П 70

*Рекомендовано ухвалою вченої ради Факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
(протокол № 5 від 28.11.2019 р.)*

Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти: збірник наукових статей / Бердянський державний педагогічний університет ; укладач Петровська К. В. – Бердянськ, 2019 - 274 с.

До збірника увійшли матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти», які виявляють та обґрунтовують тенденції підвищення ефективності підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти. Матеріали збірника будуть корисними для дослідників, науковців, аспірантів, пошукачів, викладачів, здобувачів.

The collection consists of materials of Ukrainian scientific-practical Internet-conference «Social-educational dominants of specialist's professional preparation of social sphere and inclusive education» which defining and explaining trends of increasing of effective specialist's professional preparation of social sphere and inclusive education. The materials of the collection will be useful for researchers, scientists, graduate students, prospectors, lecturers, students.

Автори несуть персональну відповідальність за достовірність наданих матеріалів та правильність цитування.

УДК 378.091.2:[364.4.08+37.043.2-056.2/.3](082)

П 70

© Кафедра соціальної роботи
та інклюзивної освіти,
ФДССО, БДПУ, 2019

ВІДБУЛАСЬ ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ «СОЦІАЛЬНО-ОСВІТНІ ДОМІНАНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ»

(м. Бердянськ, Бердянський державний педагогічний університет,
кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти,
23-24 жовтня 2019 року)

23-24 жовтня 2019 року
Бердянського державного педагогічного університету відбулася Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція «Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти».

Ініціатором проведення Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції виступила кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти БДПУ. Співорганізаторами заходу були Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Хмельницький національний університет, Запорізький національний університет.

Обговорення актуальних питань за тематичними напрямками Інтернет-конференції проводилось на восьми секціях в Інтернет-офлайні. Зокрема обговорювалися такі питання: створення інклюзивного середовища та впровадження інклюзивної освіти в закладах освіти; підготовка соціальних працівників у системі порівняльно-педагогічних досліджень; освіта впродовж життя у професійному розвитку фахівців соціальної сфери і сфери освіти; формування основ професійної компетентності фахівця соціальної сфери в умовах закладу вищої освіти; соціально-педагогічні аспекти соціального захисту вразливих верств населення в сучасних реаліях; вибрані питання зі спеціальної педагогіки та проектування корекційно-розвивальних програм.

Участь в конференції взяли представники різних закладів освіти і установ України, зокрема педагогічні, науково-педагогічні працівники, аспіранти, здобувачі вищої освіти, директора установ тощо. Було подано 57 заявок та надіслано наукові статті.

ЗМІСТ

ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Ілішова О. Інклюзивне освітнє середовище закладу дошкільної освіти	7
Котляр С. Створення інклюзивного освітнього середовища в сучасних закладах освіти	10

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Авраменко У. Swot-аналіз соціально-педагогічної роботи з сім'ями в інклюзивних школах	15
Босенко М., Колесник Л. Використання інноваційних технологій в організації навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами	20
Захарова Н. Раннє втручання: нормативно-правовий аспект	22
Захарова Н., Сердюченко А. Раннє втручання як актуальна соціальна проблема ..	27
Онищенко С. Робочі зошити в умовах дистанційної освіти учнів в інклюзивному середовищі	31
Письмак О., Сиротинська М. Програма трудової реабілітації осіб з інвалідністю	34
Савченко Л. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами	42
Шевченко С. Соціально-психологічні фактори ефективної реабілітації осіб з обмеженими можливостями	48

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У СИСТЕМІ ПОРІВНЯЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Олійник І. До питання професійної підготовки соціальних працівників	54
Нагорна А. Підготовка фахівців соціальної сфери до роботи в системі сексуальної освіти	58

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ І СФЕРИ ОСВІТИ

Бородіна О. Освіта впродовж життя – вимога сьогодення	64
Калаур С. Неперервність професійної підготовки майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності в системі коледж-університет як вимога часу	68
Кобюк Ю. Проблеми професійного становлення і розвитку майбутніх вчителів початкових класів	72
Малютіна Н., Москальова Л. Ефективність тренінгової роботи з педагогічними працівниками	75
Рідкодубська Г. Професійна мобільність в структурі професійного розвитку майбутнього фахівця соціальної сфери	81
Самко А. Проблема освіти дорослих у контексті наукової спадщини С. Гончаренка	84

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ У МОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Багрій В. Роль та взаємозв'язок саморозвитку та самовиховання у розвитку особистості	89
Гаврус Н., Попівща Н. Формування основ професійної компетентності фахівця соціальної сфери в умовах закладу вищої освіти	93
Келемен А. Формування педагогічної культури майбутніх соціальних	99

працівників: теоретичні та практичні аспекти	
Копил Д., Попова А. Сучасні тренди проведення профорієнтаційної роботи у діяльності соціального педагога	104
Котляр В. Твори художньої літератури і мистецтва як педагогічні засоби викладання	110
Лісна-Міськів Н. Психолого-педагогічні аспекти підвищення мотиваційної спрямованості та розвитку позитивного ставлення студентів до навчання	113
Михайленко Н. Формування гендерної компетентності фахівця із соціальної роботи як необхідна складова підготовки до професійної діяльності	118
Олійник К. Роль дидактичних ігор у формуванні риторичної культури майбутніх соціальних працівників	121
Петровська К. Формування основ проектної компетентності майбутніх надавачів соціальних послуг в умовах закладу вищої освіти	125
Петровська К., Сердюченко А. Формування готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до неформальної освіти в межах формальної освіти	131
Романовська Л. Ммісце та роль консультування у професійній діяльності майбутнього соціального працівника	134
Тургенєва А., Шалупня Є. Організація діяльності соціального педагога та органів самоврядування здобувачів освіти: прикладний аспект	139
Сеага Семмі Потреба цілеспрямованої діяльності з підлітками, що мають підвищений рівень агресії	146
Човган О. Потенціал тренінгів у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників	150

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВРАЗЛИВИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Аверіна Д., Вербець В. Методи боротьби з булінгом	155
Бриндіков Ю. Шляхи зародження та попередження булінгу	161
Голова Н. Соціально – педагогічні аспекти роботи соціального працівника з молоддю схильною до асоціальної поведінки	169
Демиденко Н., Москальова Л. Соціально-педагогічний супровід дітей-сиріт як актуальна проблема сьогодення	173
Дибко К. Соціально – педагогічні аспекти соціально захисту вразливих верств населення в сучасних реаліях	177
Єрьоміна Л., Познякова А. Роль тьютора у соціальному житті учнів	182
Єрьоміна Л., Чудакова В. Сім'я як інститут соціокультурного розвитку дитини ..	184
Кашкарьова Л. Програма профілактики булінгу в закладах загальної середньої освіти	188
Кириліна О., Чабан Н. Походження тьюторської діяльності та реалії сьогодення ..	195
Коляда Т., Солонська А. Арт-терапія як засіб корекції страхів у дітей старшого дошкільного віку	198
Кузьменко В., Нечет О. Тьюторський супровід в початковій, середній та старшій школах	201
Магомедова Я., Мільчевська Г. Формування просоціальної поведінки неповнолітніх, які знаходяться в конфлікті з законом в умовах ювенальної пробації	204
Мільчевська Г., Шевченко Ю. Тьюторський супровід як технологія відкритої освіти	210

Шкляр А. Профілактика правопорушень неповнолітніх: сутнісна характеристика	212
Якубова Л. Теоретичні основи профілактики наркотичної залежності серед підлітків	217

ВИБРАНІ ПИТАННЯ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Безух В., Солонська А. Особливості ігрової діяльності дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення	221
Бойко-Гагарін А. Мовою нумізматика до незрячих	225
Бондар Ю. Використання інтерактивних технологій в освітньому процесі початкової школи	229
Гуренко О. Дейзі-бібліотека як засіб навчання молодших школярів з вадами зору в школі з інклюзивним навчанням	233
Жейнова С., Ларцева Т. Використання дидактичних ігор для формування вимовної сторони мовлення у дітей дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвиненням	241
Кавко М. Розвиток мовлення дітей з аутичним спектром засобами ігор	246

ПРОЕКТУВАННЯ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНИХ ПРОГРАМ

Апухтіна В. Методичні рекомендації з розвитку довільної діяльності у молодших школярів	251
Гевчук Н., Жилик Н. Тренінг як засіб підготовки працівників освіти до роботи в інклюзивному середовищі	256
Лацко Д., Жейнова С. Роль гри у трудовому вихованні дошкільників середнього дошкільного віку	261

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Д. Лацко,

здобувач вищої освіти

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького

С. Жейнова,

старший викладач кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та дошкільної освіти

Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б.Хмельницького

УДК 373.2.015.31:331.102

РОЛЬ ГРИ У ТРУДОВОМУ ВИХОВАННІ ДОШКІЛЬНИКІВ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В статті розкривається поняття трудового навчання; особливості ставлення до трудової діяльності дитини в середньому дошкільному віці. Характеризується процес виховання ціннісною ставлення дитини до праці. Аналізується зв'язок праці з грою, та вплив ігрової діяльності на трудовий процес.

Ключові слова: дошкільний вік, трудове навчання.

The article describes the concept of labor education; peculiarities of attitudes towards the labor activity of a child in middle preschool age. Characterized by the process of nurturing the value the child's attitude to work. The relationship between work and play and the impact of game activity on the work process are analyzed.

Keywords: preschool age, labor education.

Дошкільний вік — короткий, але важливий період ствердження особистості. В ці роки дитина отримує початкові знання про навколишній світ, у неї починає формуватися певне ставлення до людей, до праці, виробляються навички і звички правильної поведінки, складається характер. Неабияку роль у такому становленні грає трудове виховання. На всіх етапах розвитку людини, труд є невід'ємною складовою нашого життя. Проблема трудового виховання в сучасному суспільстві набуває все більшого значення. Виховання у праці, потрібно розпочинати ще з дошкільного дитинства, тому що саме в цей період ми можемо прищепити любов до праці. Трудове виховання — цілеспрямований процес формування у дітей трудових навичок і вмінь, поваги до праці дорослих, звички до трудової діяльності [1, с. 124]. Його завдання полягає у формуванні в дітей стійких переконань, що праця є життєвою необхідністю. Трудове виховання дітей дошкільного віку передбачає привчання їх до самообслуговування, елементарних трудових дій, ручної і господарської праці. Навіть найпростіший результат трудових зусиль дитини (вимитий посуд, прибранна кімната

тощо) сприяє самоусвідомленню дитини, вселяє їй впевненість у собі, прагнення випробувати себе у нових видах діяльності [1, с. 124].

На сьогодні, значна увага приділяється тому, яку роль відіграє гра у трудовому вихованні дитини дошкільного віку. Аналіз наукових досліджень і публікацій щодо ролі гри у трудовому вихованні дітей дошкільного віку показує, що поєднання гри та трудового виховання є важливим, адже цим можна виховати різносторонню дитину (З. Борисова, Р. Буре, Г. Белінська, Г. Годіна, О. Кононко, М. Мельничук, Т. Поніманська, Т. Степанова, О. Яновська, Р. Оуен, Є. Тихеева, Р. Жуковська, В. Нечаева)

У праці дитини дошкільного віку яскраво виявляється зв'язок з грою. Вплив ігрової діяльності на трудовий процес дітей дошкільного віку було розкрито в роботах педагогів-класиків (А. Коменський, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський), психологів (Ю. Аркін, М. Басов, П. Блонський, Л. Виготський, Н. Виноградов, Д. Ельконін, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе), сучасних педагогів (Л. Артемова, А. Бондаренко, Г. Григоренко, Р. Жуковська, В. Захарченко, Т. Маркова, Д. Менджерицька, О. Сорокіна, О. Усова, Г. Швайко, К. Щербакова).

Процес виховання ціннісного ставлення до праці є тривалим, по суті, він охоплює все життя людини. Проте його основи закладаються ще в дитинстві. Працьовитість є моральною категорією і належить до загальнолюдських морально-духовних цінностей, тому так важливо в ранньому дитинстві сформувати психологічні засади працелюбства людини. Згідно з основними виховними орієнтирами, першим і найважливішим чинником виховання виступає сім'я - та найменша клітина у житті суспільства, його фундамент, що через власну культуру, мову, цінності виявляє значний вплив на виховання підростаючого покоління. Саме в родині закладаються основи моральності людини, формуються норми її поведінки, цінності, розкриваються внутрішній світ та індивідуальні якості. Сім'я сприяє не тільки формуванню, але й самоствердженню особистості, стимулює її соціальну, творчу активність, розкриває її індивідуальність[2].

Безперечно, вся відповідальність за виховання своїх дітей лежить на сім'ї, на батьках, а відвідування дитиною дошкільного навчального закладу не звільняє сім'ю від обов'язку виховувати, розвивати і навчати її в родинному колі. Саме виховання ціннісного ставлення до праці в сім'ї є найважливішим етапом розвитку особистості[3].

Таким чином, перебуваючи у дошкільних навчально-виховних закладах, діти, відповідно до вікових особливостей та згідно з програмою, залучаються до різних видів трудової діяльності, у них насамперед формуються вміння та навички праці з обслуговування. У дошкільних закладах дітей ознайомлюють із працею батьків, оскільки це дає можливість донести дошкільникам конкретні знання, створити уявлення про різні види діяльності, виховати повагу до людей, праці, бажання брати участь у посильній роботі з дорослими. Важливо, щоб у дитячих садках була створена атмосфера спільної трудової діяльності. Спочатку діти усвідомлюють необхідність праці для дорослих, які ставлять перед собою певні завдання, потім до цього мотиву додається інтерес до роботи, відчуття задоволеності нею. Звичайно, наголошував В. О. Сухомлинський, не можна чекати, що з перших кроків трудової діяльності праця

буде привабливою для дитини і вона одразу полюбить її. Навпаки, дійсна любов до праці виховується завдяки розумінню дитиною творчої ролі своїх зусиль, усвідомленню суспільної значущості праці. [4, с. 16].

За твердженням психологів, праця є одним із провідних чинників всебічного розвитку дітей. На думку Д. Ельконіна, два чинники спонукають дитину дошкільного віку до трудової діяльності: тенденція до самостійності та інтерес до всього, що стосується життя і праці дорослих. Однак ці прагнення дошкільнята можуть реалізувати не лише у трудовій, а і в інших видах діяльності. Тому необхідна педагогічно доцільна організація залучення дитини до праці. "Праця мусить збудити в дитячій душі найбільше самостійної, природної творчості, дати вільно розвинутися цільній гармонійній індивідуальності", – стверджувала С. Русова, виокремлюючи такі характерні риси дитячої праці, як вияв активності дитини, її безпосереднього свідомого бажання (інтересу, цікавості до чогось). Праця має завжди конкретне завдання і реальні наслідки (цим і відрізняється від гри). Вона є приємною дитині, яка самостійно знаходить засоби досягнення бажаної мети [1, с.127].

На нашу думку, зараз сучасні діти проводять частку свого часу за столами, комп'ютерами, телевізором. Якщо порівняти із серединою ХХ сторіччя, то це позначилось на зменшенні часу, яке присвячувалось дітьми таким видам діяльності як трудова, ігрова та спілкування. Швидкий темп життя сучасної сім'ї позначився, на жаль негативно. Ті батьки, які постійно поспішають на роботу, не будуть чекати доки їхня дитина вмиється сама, вдягнеться, застелить ліжко, причеше волосся, чи зашнурує свої черевики. І саме це сприяє зниженню у дитини інтересу до праці, у неї низький рівень трудових навичок на кінець дошкільного віку.

За всієї багатоманітності національних культур одним із найважливіших спільних чинників є цінність праці як засобу існування людини в світі та засобу виховання підростаючих поколінь. Споконвічні перші заповіді та настанови дітям стосувалися саме підготовки до майбутньої трудової діяльності. Вже на етапі патріархальної родової общини з'являється потреба у вихованні як спеціальній діяльності, спрямованій на підготовку до здобування засобів до вживання.

Трудове виховання притаманне всім історичним формаціям, воно є найдавнішою формою виховання. Вже античні мислителі наголошували на необхідності виховання людини самостійної, здатної до життєвого самовизначення. Водночас класовий характер освіти і виховання не передбачав використання фізичної праці у школах. Діти рабів у школах не виховувалися; виховання відбувалося у праці нарівні з дорослими.

До проблеми виховання дітей у процесі праці зверталися автори перших утопічних систем оновлення суспільства шляхом виховання. Зокрема, Т. Мор рекомендував маленьких дітей знайомити з працею людей і спонукати їх до посильної участі в трудових процесах.

На думку Ж.-Ж. Руссо, дитину, яка фізично зміцніла і навчилася самостійно орієнтуватися в навколишньому середовищі, слід залучати до фізичної праці.

Оволодіння трудовими навичками — необхідна умова забезпечення молодій людині власного кусня хліба, а відтак — незалежності і свободи.

Послідовник Руссо Й.-Г. Песталоцці не лише теоретично, а й практично доклав багато зусиль до того, щоб, поєднавши навчання з фізичною працею, виховувати дітей для чесного життя. Він вперше в історії педагогіки пов'язав мотивацію праці з природою дитини, обґрунтував роль праці як частини педагогічної системи. Песталоцці наголошував, що завдяки поєднанню навчання і фізичної праці діти виходять у життя морально загартованими, здатними до самостійного визначення.

Значна кількість теорій трудового виховання виникає із розвитком буржуазії. Засновник філантропізму німецький педагог Й. Базедов вважав за необхідне вводити у школах заняття праці, диференціюючи їх відповідно до соціального становища сімей учнів.

Особливу увагу питанням трудового виховання приділяв Г. Кершенштейнер (1854–1932), автор проекту німецької трудової школи, який пов'язував виховання громадянина з оволодінням професією. Він запропонував створювати, крім народних, додаткові школи, які мали забезпечувати професійно-технічне навчання і формувати навички виконання громадянських обов'язків.

Ідея праці як засобу всебічного розвитку людини розроблена в педагогічній теорії К. Ушинського. Їй присвячена спеціальна робота — “Праця у її психологічному та виховному значенні”, в якій обґрунтована необхідність “вільної праці” для розвитку почуття людської гідності. Людина, відірвана від праці, на думку Ушинського, втрачає кращі якості особистості, а батьки, оберігаючи своїх дітей від праці, розбещують і роблять їх нещасними.

Дитяча праця, на думку С. Русової, є основою виховання. Зокрема, ручна праця повинна забезпечити творчу активність дітей, задоволення від результату. А старші дошкільники здатні до усвідомлення соціальної значущості праці. Це сприяє вихованню відповідальності, почуття обов'язку.

На важливості трудового виховання як засобу всебічного розвитку дитини наголошувалося на з'їздах з дошкільного виховання. У 1919 р. на першому з'їзді було визначено види дитячої праці і вимоги до її організації. Другий з'їзд (1921) звернув увагу на зв'язок праці і гри. На основі його рішень у центральному дитячому садку Першої дослідної станції з дошкільного виховання, яка була експериментальним майданчиком для досліджень проблем дошкільної освіти, було введено самообслуговуючу, ручну та суспільну працю, необхідну для всіх (в саду, на городі тощо).

У 20–30-ті роки теоретики і практики дискутували питання про те, що є головним у вихованні дитини: праця чи гра. У процесі дискусій дійшли висновку, що ці види діяльності дитини не повинні протиставлятися один одному: граючи, дитина трудиться, а працюючи, грається. Відтак у 50–60-ті рр. питання трудового виховання були відображені і в програмних документах дошкільних закладів, і в наукових дослідженнях (О. Усова, Л. Порембська, Я. Неверович та ін.).

Сучасні українські дослідники проблеми трудового виховання (З. Борисова, В. Павленчик, Г. Беленька, М. Машовець) вивчають питання виховного значення праці дітей у дитячому садку і сім'ї.[1, с. 125].

Особливості ставлення до трудової діяльності дитини в середньому дошкільному віці полягають у тому, що його більше приваблює сам процес праці, ніж кінцевий результат. Потреба самостійно щось зробити, створити вперше виникає у грі й зумовлена саме її вимогами (виготовити, наприклад, необхідний ігровий атрибут). Включення гри до праці дітей допомагає підвищити ефективність її виховного впливу, забезпечити основу для вироблення інтересу до праці, бажання трудитися. Однак не варто намагатися перетворити на гру будь-які трудові завдання чи якомога раніше відокремити працю від гри.

Як стверджував А. Макаренко, несвоєчасне відокремлення гри від праці було б справжнім насильством над дитиною і викликало б у неї відразу до трудового зусилля та ще сильніше прагнення до гри. Дитину слід поступово готувати до усвідомлення того, що її трудові доручення, якими б простими чи складними вони не були, є обов'язковими. Гра, хоч і створює можливості для підготовки до праці, але не замінює власне трудової діяльності дошкільнят.

Одним із компонентів готовності дитини до трудової діяльності є привабливість праці. Це своєрідний психологічний механізм, який формується під час усвідомлення дитиною того, що у процесі праці вона відкриває нове у собі, довкола себе, випробовує свої можливості на зовсім іншому рівні вимог, здатна досягти конкретного результату, який приносить радість їй і тим, хто вболіває за її успіхи.

Лише сподіватися на формування цього психологічного механізму в процесі насиченої елементами праці гри недоцільно, оскільки в грі він має зовсім іншу психологічну основу. Саме це свідчить про необхідність забезпечення тісного зв'язку дитячої праці з грою, використання під час її організації ігрових прийомів, створення ігрових ситуацій, а також виховання ставлення до праці як до обов'язку.[1, с.128].

Дітей середнього дошкільного віку підводять до усвідомлення того, якою є людина-трудівник, для чого вона працює, як ставиться до своїх трудових обов'язків. Тобто коли одночасно зі знаннями про особливості праці діти отримують уявлення про ставлення до неї, про моральні якості тих, хто працює.

Вважаємо актуальними рекомендації, надані Т.Поніманською щодо ознайомлення дошкільників з працею дорослих:

- накопичення фактів про процес праці, перетворення предмета праці, результати праці, створення уявлення про її значущість;
- формування уявлень про людину праці, її ставлення до праці;
- формування уявлень про колективний характер трудової діяльності.

Організовуючи спільну діяльність, важливо враховувати форми співробітництва, які залежать від конкретного змісту роботи і віку дітей, а також від того, скільки дорослих і хто саме бере у цьому співробітництві участь. Чим молодші діти, тим більшу участь у співробітництві мають виявляти дорослі, спрямовуючи, організовуючи працю дітей. У спільній діяльності з дітьми старшого дошкільного віку вихователь має

ширші можливості рівноправно працювати разом з ними, виконувати трудові роботи, яка вимагає складних умінь і навичок. Доцільною у ній є участь помічника вихователя, інших працівників дитячого садка. Педагогічно ефективне поєднання активності дорослих і дітей у спільній роботі сприяє перейманню досвіду старших, набуттю навичок, необхідних у майбутній самостійній роботі.[1, с.129].

Саме у середньому дошкільному віці ще не настільки чітко виступає лінія самостійної трудової діяльності дітей, хоча в окремих випадках зміст праці приводить їх до ігрової діяльності. Дуже часто це спостерігається в іграх побутового характеру. Готуючись до різних свят, діти порають своє лялькове господарство, перуть і прасують сукні для ляльок, пришивають відірвані гудзики до пальта або плаття ляльки. Ці трудові процеси у грі дітей цього віку мають епізодичний характер, виникають з їх власної ініціативи та отримують підтримку вихователя.

Дошкільник у грі оволодіває людською діяльністю, його ігрові дії завжди реальні та соціальні, бо спрямовані на реалізацію узагальненої соціальної функції дорослих, набуття досвіду, який трансформується із зовнішнього у внутрішній план психічної діяльності, визначає розвиток дитини як суб'єкта предметної діяльності [5, с.74]

Є випадки, коли у дітей ще не сформовані навички роботи з інструментами, коли сам характер трудового процесу ще незнайомий дітям, а ясного вказівки до використання інструменту не дано.

Нерідко ігрові моменти спостерігаються у праці дітей не лише молодшого, середнього, але і старшого дошкільного віку.

Саме завдяки іграм вдається сконцентрувати увагу і залучити інтерес навіть у тих дітей, які незібрані. З допомогою гри можливо, Формувати здатність планувати ігрові дії, самореалізовуватися; аналізувати власні вчинки та дії, співвідносити їх з очікуваннями інших та з моральними нормами. Виховувати відповідальність, прагнення допомогти, вміння співчувати та співпереживати іншим. Стимулювати бажання переходити від нечисленних ігрових угруповань до численних.[6, с.240].

Саме в дитячій праці виявляється зв'язок з грою. Тому що в грі виявляються перші маніпулятивні дії, які за своїм характером нагадують трудові: в них присутні уявні трудові операції(прання сукні для ляльки, приготування їжі, ремонт машини). Саме ігри показують, що діти за власною ініціативою наслідують працю дорослих. Коли дошкільники грають в сюжетно — рольову гру, то можна звернути увагу на те, що діти самі прагнуть наслідувати дорослим. Вони беруть на себе ролі лікаря або продавця, перукаря і т.д.

Вважають, що самим сприятливим і дієвим матеріалом для дітей у трудовому вихованні є казки, і їх персонажі. Сухомлинський вважав, що образи, які присутні у казках, вчать дітей бути співчутливими, шукати вихід із будь-якої ситуації, заставляють думати, робити висновки.[7, с.245]. Наприклад, взявши до уваги образ Айболита, то він показує дітям поведінку доктора в екстремальних ситуаціях, коли він долає різні перешкоди на шляху до мети. Лікар не міг відмовитись від своєї мети, тому виконував свій борг перед хворими звірятами.

Важливим є те, що потрібно звернути увагу, що не можна обмежуватись тільки розповіддю про трудові дії. Необхідно спиратись саме на факти, і їх ставлення до праці.

Саме такі твори викличуть бажання у дітей проявляти подібні якості у своїй праці.

Тому варто надавати трудовим завданням ігрового спрямування, бо саме ігрова ситуація викликає й формує інтерес. Так, до дітей «звертаються по допомогу» казкові персонажі; «оживають» звичайні речі; відкриваються «фабрика іграшок», «майстерня працюючих гномиків»; проводиться День Мийдодіра тощо. Трудові вміння й навички успішно закріплюються під час сюжетно-рольових ігор «Лікарня», «Школа», «Перукарня», «Бібліотека», «Крамниця» та ін.

Коли дорослий розуміє специфіку дитячої праці, тоді це дозволяє йому допомогти дитині поставити мету конкретної трудової задачі та в ході спільної роботи, а також самостійних дій дитини досягти її виконання. Дорослі повинні вміти виокремлювати основні етапи задуманої справи й мати уявлення про раціональні способи досягнення мети, результатів праці.

Розуміння дорослими важливості всіх цих проблем сприятиме правильному розвитку трудових навичок у дітей дошкільного віку, які відіграють найважливішу роль у формуванні особистості дитини.

Праця сам по собі, без вдумливого керівництва і допомоги з боку дорослих не може надати потрібного впливу на особистість дитини.

Тому доцільно організувати дидактичні, сюжетні ігри, створювати ігрові ситуації, в яких всі дії по освоєнню трудових навичок діти будуть виконувати з інтересом і бажанням, саме це є запорука успіху.

На думку Р. Буре для вправи дітей в розстібання гудзика, шнурування і зав'язування шнурків робити спеціальні посібники - "пальто" з петлями й гудзиками, "чоботи" з отворами для шнурків, "пояс" з гудзиком і петлею. Дитина, здійснюючи потрібні дії, опановує навички застібання, розстібання, шнурування та ін.

Вагомим чинником трудового виховання є те, що трудові завдання мають містити елемент гри – виду діяльності, який є природним для дітей даного віку. Дошкільнята із задоволенням виконують доручення, які нагадують їм гру, саме таким шляхом трудова діяльність може стати органічною частиною життя дитини. Візьмемо до уваги ігрову ситуацію з допомогою якої можна перевірити як добре діти знають що потрібно робити по догляду за собою зранку і т.д

Ігрова ситуація “що потрібно твоїй ляльці”

Завдання:вправляти культурно-гігієнічні навички.

Посібники: картинки із зображенням предметів, використовуваних при умовно, їжі, одяганні, мило, зубна щітка, рушник, зубна паста, гребінець, щітка для рук, шпилька, стрічка для волосся, скатертину, ваза, таця, гуртка, ложка, тарілка, столовий прилад, шкарпетки, черевики, шапочка, плаття, блузка, спідниця, рукавички, курточка).

Хід гри. Вихователька знайомить дітей з картинками, запитує їх, для чого потрібен кожен предмет, потім переміщує картинки та роздає їх, бере ляльку і каже дітям: "Наша лялечка встала і хотіла б вмитися, але чим?"

Діти приносять картинки, на яких намальовані предмети, потрібні ляльці для вмивання.

Гра продовжується. Вихователька направляє гру так, щоб чергувалися всі види діяльності. Наприклад, вона говорить: "Наша лялька вмилася і хотіла б зачесатися, але чим?"

Наша лялька вмилася, але ще не снідала. Що ми їй дамо ?

Наша лялька зібралася на прогулянку, що вона одягне? "

Це свідчить про необхідність забезпечення найтіснішого зв'язку дитячої праці з грою, використання під час її організації ігрових способів, створення ігрових ситуацій, а також виховання ставлення до праці як до обов'язку. І гра, і праця приносять дитині задоволення, є засобами її самореалізації.

Обґрунтовано, що цікавим та плідним у плані дошкільної педагогіки є середній вік життя дитини. Саме у цей період виникає та удосконалюється вміння планувати свої дії, створювати та втілювати певний задум, який, на відміну від простого наміру, включає уявлення не тільки про мету дії, а й також про способи її досягнення. Особливе значення має поєднання гри та праці. Завдяки іграм вдається сконцентрувати увагу і залучити інтерес навіть у самих незібраних дітей дошкільного віку. На початку їх захоплюють тільки ігрові дії, а потім і те, чому вчить та або інша гра. Поступово в дітей пробуджується інтерес і до самого предмета трудове виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дошкільна педагогіка. Навчальний посібник / Поніманська Т.І. - К.: Академвидав, 2006.- 456 с.
2. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України: наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 №124 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://mon.gov.ua/ua/activity/education/extracumcular-activities-and-childrenrights-protection/196/6561/>. - Назва з екрана.
3. Соколовська О. С. Взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у формуванні ціннісного ставлення до праці дітей старшого дошкільного віку / О. С. Соколовська // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер.: Педагогічні науки. - 2014. - Вип. 1.45. - С. 121-127
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. Т. 5. - К.: Педагогіка, 1985. - 567 с.
5. Бобак О. Б. Педагогічні засади соціалізації дітей дошкільного віку в сім'ї у II-й половині XX століття: монографія... канд. пед. наук, спец.: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / Бобак О. Б. – Дрогобич : Дрогобицький держ. пед. ун-т ім. Івана Франка, 2015. – 197 с.
6. Програма розвитку дитини дошкільного віку “Українське дошкілля” / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. — Тернопіль: Мандрівець, 2012. — 264 с.

7. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк, 1976. – Т. 4. – 640 с.
8. Беленька Г. В. Виховання елементів культури праці у дітей старшого дошкільного віку / Г. В. Беленька // Виховання дошкільника в праці / З. Борисова, Г. Беленька, М. Машовець та ін. – [2-ге вид.]. – К., 2002. – С.44-59.
9. Педагогіка українського дошкілля. Навчальний посібник. - К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. - 360 с.
10. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: у 5-ти т. Т. 3. – К.: Рад. школа, 1977. – 670 с.
11. Пашков О.Г. Праця як засіб виховання / О. Пашков // Педагогіка. – 1992. – № 7-8 – С.3-10.